

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

МОСКАЛЕНКО БОГДАН АНДРІЙОВИЧ

УДК: 330.5:338.2:330.322(043.3)

**ДЕТЕРМІНАНТИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Сумському державному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Люльов Олексій Валентинович,
Сумський державний університет
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри маркетингу.

Офіційні опоненти: докторка економічних наук, професорка
Маргасова Вікторія Геннадіївна,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Міністерства освіти і науки України,
проректорка з наукової роботи;

докторка економічних наук, професорка
Поліщук Євгенія Анатоліївна,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Міністерства освіти і науки України,
професорка кафедри корпоративних фінансів і
контролінгу.

Захист відбудеться «13» травня 2021 року о 13:00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.051.06 у Сумському державному за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Автореферат розісланий 12 квітня 2021 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук, доцент

А. О. Бойко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Відповідно до аналітичних звітів міжнародних агенцій, Україна з кожним роком втрачає свої конкурентні позиції: за Індексом привабливості країн (Global Attractiveness Index) Україна серед 144 країн у 2018 р. займала 62 місце, 2019 р. – 71 місце, 2020 р. – 75 місце; серед 137 країн за Глобальним індексом підприємництва (Global entrepreneurship index) у 2018 р. – 73 місце, 2019 р. – 77 місце, 2020 р. – 79 місце; серед 131 країн за Глобальним інноваційним індексом (Global innovation index) у 2018 р. – 43 місце, 2019 р. – 47 місце, 2020 р. – 45 місце. Це призводить до зниження інвестиційної привабливості України для іноземних інвесторів, відтоку капіталу та ресурсів тощо. У 2020 р. обсяг залучених прямих іноземних інвестицій зменшився на 6,2 млрд. дол. США порівняно з 2019 р., а обсяг приватних грошових переказів, отриманих від емігрантів, майже у 3 рази перевищував інвестиції компаній-нерезидентів у національну економіку (НЕ). Дані тенденції підтверджують неефективність державної політики формування та використання інвестиційного потенціалу (ІП) НЕ. З огляду на це, актуальним є розвиток теоретичних засад та методичного інструментарію щодо обґрунтування детермінант його забезпечення.

Фундаментальні засади дослідження механізмів управління НЕ, спрямованих на підвищення її ІП, закладені у наукових працях зарубіжних вчених П. Баклі, А. Гарві, С. Глобермана, Дж. Даннінга, С. Макіно, М. Де Мело, А. Кауфмана, Й. Кульчицької, Л. Сарно, В. Снешка, А. Стрікленда, А. Томпсона, А. Фукумі, С. Шапіро та ін. Досліджуваній проблематиці присвячено наукові праці вітчизняних економістів, зокрема: А. Бойка, Б. Данилишина, О. Дація, В. Геєця, Т. Васильєвої, М. Корецького, С. Леонова, О. Люльова, В. Маргасової, Є. Поліщук та ін.

Водночас аналіз наукової літератури з теми дослідження свідчить, що невирішеними залишаються ряд теоретичних і прикладних проблем, які стосуються, зокрема, виявлення закономірностей еволюції теорії управління ІП НЕ, визначення концептуальних основ його формування та використання, оцінювання ІП НЕ та рівня капінгу його складових, визначення детермінант його підвищення, обґрунтування кількісних та часових орієнтирів його забезпечення. Це обумовило актуальність дослідження, його мету, об'єкт і предмет.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація узгоджується з базовими положеннями Декларації країн ОЕСР про міжнародні інвестиції та багатонаціональні компанії (С/MIN(2011)11 від 25.05.2011 р.), Національної економічної стратегії України на період до 2030 року (затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України № 179 від 3 березня 2021 р.), Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019) та ін.

Дисертація виконана відповідно до актуальної тематики наукових досліджень Сумського державного університету, зокрема: до звіту за темою «Моделювання та прогнозування соціо-економіко-політичної дорожньої карти реформ в Україні для переходу на модель стійкого зростання» (№ д/р 0118U003569) увійшли пропозиції щодо результатів інтегрального оцінювання ІП НЕ;

«Природно-ресурсне забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад» (№ д/р 0118U007022) – щодо обґрунтування необхідності врахування енергетично-ресурсної складової розвитку НЕ при оцінюванні її ІІІ.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розвиток теоретичних засад та методичного інструментарію оцінювання ІІІ НЕ з урахуванням впливу системоутворюючих та інституціонально-поведінкових детермінант його підвищення у контексті реалізації державної інвестиційної політики.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- структурувати науковий ландшафт еволюції теорії управління ІІІ НЕ;
- розвинути підґрунтя реалізації державної політики забезпечення ІІІ НЕ;
- поглибити типологізацію підходів до оцінювання ІІІ НЕ;
- розвинути методичний інструментарій інтегрального оцінювання ІІІ НЕ;
- розробити підхід до оцінювання рівня каплінгу системоутворюючих детермінант ІІІ НЕ;
- розвинути науково-методичний підхід до визначення впливу інституціональної детермінанти на інтегральний рівень ІІІ НЕ та його системоутворюючі складові;
- оцінити коінтеграцію між рівнями ІІІ НЕ та його інституціонально-поведінковими детермінантами.

Об'єктом дослідження є економічні відносини між суб'єктами господарювання, домогосподарствами, органами державної влади та місцевого самоврядування, що виникають під час реалізації державної політики підвищення ІІІ НЕ.

Предметом дослідження є наукові засади і теоретико-методичний інструментарій оцінювання інтегрального рівня ІІІ НЕ та каплінгу його системоутворюючих детермінант, реалізації державної політики забезпечення ІІІ НЕ.

Методи дослідження. Методичну основу дослідження складають фундаментальні положення економічної теорії, теорії державного регулювання економіки, інвестування, інвестиційного менеджменту, економіко-математичного моделювання, наукові праці щодо підвищення ІІІ НЕ.

Відповідно до визначених завдань використано такі методи дослідження: бібліометричний аналіз – для аналізу еволюції теорії управління ІІІ НЕ; логічне узагальнення та компаративний аналіз – під час формування концептуальних основ реалізації державної політики управління ІІІ НЕ, класифікації підходів до оцінювання ІІІ НЕ; ентропійний – при визначенні вагових коефіцієнтів індикаторів при оцінюванні ІІІ НЕ; каплінгу – при оцінюванні рівня координації та взаємозв'язку між системоутворюючими детермінантами ІІІ НЕ; VEC-моделювання – при оцінюванні коінтеграційних зв'язків між ІІІ НЕ, його системоутворюючими та інституціонально-поведінковими детермінантами. Для розрахунків використано програмні продукти Stata 14/SE та EViews, для бібліометричного аналізу – інструментарій VOSViewer v. 1.6.10. та Scopus Tool Analysis.

Інформаційно-фактологічною базою дослідження є: закони України, укази Президента України, нормативні акти Кабінету Міністрів України, звітно-аналітична інформація Національного банку України, Міністерства фінансів України та Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної

служби статистики України; дані Світового банку, Організації економічного співробітництва і розвитку, Всесвітньої організації інтелектуальної власності; аналітичні огляди міжнародних рейтингових агенцій Solability, World Economic Forum, The European House – Ambrosetti, BrandFinance тощо; результати наукових досліджень із питань забезпечення ІІ НЕ.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку науково-методичного інструментарію оцінювання ІІ НЕ з урахуванням впливу його системоутворюючих та інституціонально-поведінкових детермінант у контексті реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення ІІ НЕ.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційної роботи є такі: *вперше:*

- запропоновано науково-методичний підхід до попарного та інтегрального оцінювання рівня каплінгу системоутворюючих детермінант ІІ НЕ, що базується на одночасному врахуванні рівня їх координації та взаємозв'язку. Це дозволило описати позитивні/негативні тенденції зміни каплінгу системоутворюючих детермінант ІІ НЕ, а також обґрунтувати причини їх виникнення як підґрунтя реформування державної інвестиційної політики;

- висунуто та емпірично підтверджено гіпотезу про коінтеграційний зв'язок між рівнями ІІ НЕ та інституціонально-поведінковими детермінантами його забезпечення на основі розробленої динамічної панельної VEC-моделі. Це дозволило обґрунтувати часові лаги прояву коінтеграції між досліджуваними індикаторами, а також визначити детермінанти реалізації державної політики, спрямованої на підвищення ІІ НЕ;

удосконалено:

- методичний інструментарій інтегрального оцінювання ІІ НЕ, що на відміну від існуючих базується на використанні ентропійного методу для визначення вагових коефіцієнтів системоутворюючих детермінант ІІ, що описують здатність країни залучати нові та ефективно використовувати наявні ресурси. Це дозволило виявити передумови, інгібітори та каталізатори підвищення ІІ НЕ з метою їх урахування при формуванні механізмів реалізації державної інвестиційної політики;

- науково-методичний підхід до комплексного оцінювання впливу інституціональних детермінант на рівень ІІ НЕ, що відрізняється від існуючих послідовним врахуванням впливу індикаторів: політичної та громадянської свободи, політичної стабільності уряду, свободи та кваліфікації державних органів влади, довіри суспільства до дій уряду, несприйняття корупції суспільством, здатності уряду реалізовувати політики та регуляторні заходи. Це дозволило визначити інформаційне підґрунтя реформування державної інвестиційної політики, її кількісні орієнтири з урахуванням сили впливу ефективності державного урядування;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні засади визначення трендів наукових досліджень із питань управління ІІ НЕ, що на відміну від існуючих базуються на результатах структуризації наявного дослідницького доробку (з використанням інструментарію VOSviewer v. 1.6.10 та Scopus Tool Analysis) за двома критеріями: рівень тісності

наукових досліджень та еволюційно-часовий вимір. Це дозволило кластеризувати напрями міждисциплінарних досліджень залежно від тісності їх взаємозв'язку з теорією управління ІІ НЕ, а також уточнити етапи її розвитку;

- концептуальні основи реалізації державної політики, спрямованої на підвищення ІІ НЕ, що відрізняються від існуючих формалізацією його специфічних характеристик, уточненням функцій стейкхолдерів в його забезпеченні, а також обґрунтуванням принципів та інструментів його підвищення;

- типологізація підходів до оцінювання ІІ НЕ, яка відрізняється від існуючих комплексним урахуванням трьох критеріальних параметрів: об'єкт оцінювання, характер зміни показників і джерела їх формування, що дозволило виокремити компаративно-індикативний, суб'єктивно-стохастичний та системно-структурний підходи, описати їх сутність, переваги, недоліки та обмеження у застосуванні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні наукові положення дисертації доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть бути використані органами державної влади та місцевого самоврядування при розробленні програмних документів щодо підвищення ІІ НЕ, побудові стратегій довгострокового економічного розвитку.

Пропозиції щодо формування пріоритетів уряду при підвищенні ІІ НЕ впроваджено в діяльність Міністерства фінансів України під час розроблення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2019–2021 роки та інших нормативно-правових актів (довідка № 12/3609 від 26.05.2020 р.); щодо оцінювання впливу якості державного урядування на рівень ІІ НЕ – у діяльність Національної служби посередництва та примирення (довідка № 27 від 30.11.2020 р.); щодо оцінювання ІІ та його впливу на економічний розвиток місцевих громад – у діяльність Сумської міської ради при корегуванні плану заходів реалізації Стратегії розвитку міста Суми до 2030 р. (довідка № 337/03.09.09.08 від 11.09.2020 р.); щодо впливу рівня сприйняття бренду країни її зовнішніми стейкхолдерами на ІІ НЕ – у діяльність Співки економістів України (довідка № 19/33 від 14.09.2020 р.).

Результати дисертації використані в навчальному процесі Сумського державного університету при викладанні дисциплін: «Управління інвестиціями», «Економічна політика та державне регулювання», «Моделювання та прогнозування економічних процесів» (акт від 27.10.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням. Наукові положення, розробки, результати, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно. Особистий внесок у працях, опублікованих у співавторстві, зазначено у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертації оприлюднені та одержали позитивну оцінку на 5 міжнародних наукових конференціях ([14–18] у наведеному в авторефераті списку праць).

Публікації. Основні результати роботи опубліковано у 18 наукових працях загальним обсягом 7,14 друк. арк., з яких особисто авторові належить 4,71 друк. арк., зокрема, 12 статей у наукових фахових виданнях України, що індексуються міжнародними наукометричними базами (з них 2 – базою даних Scopus)

та 1 стаття у науковому індексованому виданні інших держав, 5 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації – 232 сторінки, зокрема, 175 сторінок основного тексту, 43 таблиці, 39 рисунків, 3 додатки та список літератури з 212 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «Теоретико-методичні засади управління інвестиційним потенціалом національної економіки у контексті реалізації державної інвестиційної політики» структуровано науковий ландшафт еволюції теорії управління ІІ НЕ, розвинуто підґрунтя реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення ІІ НЕ.

З метою виявлення трендів у наукових дослідженнях із теорії управління ІІ НЕ у роботі проведено бібліометричний аналіз (із використанням інструментарію Scopus Tools Analyze та програмного забезпечення VOSViewer v.1.6.10.) за двома критеріями: 1) рівнем тісності наукових досліджень; 2) еволюційно-часовим виміром (рис. 1).

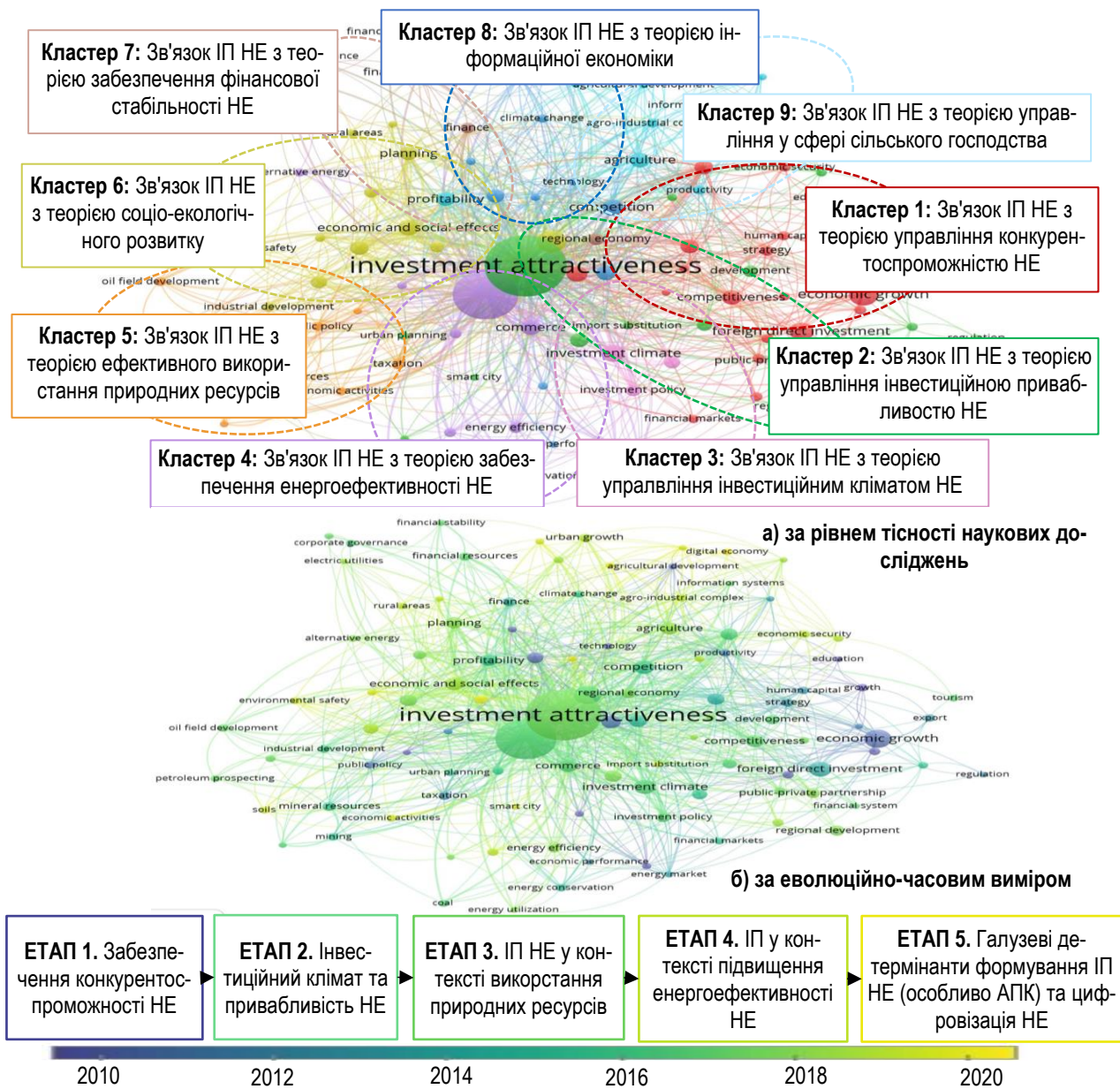
Для цього згенеровано вибірку з 25 567 публікацій (за наукометричною базою даних Scopus), присвячених дослідженням із питань управління ІІ НЕ за 1991–2020 рр. Аналіз тісності взаємозв'язку ключових слів у публікаціях із питань управління ІІ НЕ дозволив виокремити дев'ять кластерів наукових досліджень, у яких теорія управління ІІ НЕ досліджується у взаємозв'язку з іншими напрямками наукових досліджень. Найбільшою мірою пов'язані кластери 1, 2 та 3, тобто питання управління ІІ НЕ, її конкурентоспроможності, інвестиційною привабливістю та кліматом найбільш часто обговорюються у науковій спільності у тісному взаємозв'язку (рис. 1а).

На основі результатів ретроспективного аналізу в еволюційно-часовому вимірі виявлено п'ять найбільш значущих етапів розвитку теорії управління ІІ НЕ: 1) до 2010 р. – фокус досліджень припадає на вивчення питань щодо забезпечення конкурентоспроможності НЕ як фактору підвищення її ІІ; 2) 2010–2012 рр. – аналіз детермінант зростання інвестиційної привабливості НЕ та формування позитивного інвестиційного клімату в країні; 3) 2012–2016 рр. – аналіз взаємозв'язку між рівнями ефективності використання природних ресурсів та ІІ НЕ; 4) 2016–2018 рр. – дослідження впливу рівня енергетичної ефективності НЕ на рівень її ІІ; 5) після 2020 р. – аналіз галузевих детермінант формування ІІ НЕ та цифровізації НЕ (рис. 1б).

Систематизація наукового доробку зарубіжних і вітчизняних учених дозволила зробити висновок про відсутність уніфікованих і загально визначених параметрів, що визначають зміст ІІ НЕ. У роботі запропоновано структурувати існуючі науково-методичні підходи залежно від ключового стейкхолдера та його мотивів у підвищенні ІІ:

1. Макроекономічний підхід (ключовий стейкхолдер – уряд країни; мотив – задоволення потреб для забезпечення стабільного розвитку НЕ) визначає ІІ як сукупність наявних інвестиційних ресурсів, обсяг яких регулюється попитом на

них на внутрішньому ринку, виходячи з існуючих соціальних, економічних та екологічних потреб забезпечення конкурентоспроможності НЕ.

Рисунк 1 – Результати візуалізації закономірностей розвитку теорії управління ІП НЕ з використанням бібліометричного аналізу

2. Кон'юнктурний підхід (ключовий стейкхолдер – іноземні інвестори, мотив – надійність капіталовкладень та їх прибутковість) визначає ІП як сукупність наявних та можливих матеріальних та інтелектуальних ресурсів, мультиплікативне поєднання яких формує позитивний бізнес-клімат у країні.

3. Суспільно-ціннісний підхід (ключовий стейкхолдер – суспільство, мотив – підвищення якості життя та добробуту суспільства) визначає ІП як сукупність ресурсного, економічного, екологічного, соціального та інноваційного потенціалів НЕ, конвергенція яких забезпечує нарощуванню обсягів інвестицій для задоволення наявних потреб суспільства (рівний доступ до ресурсів та екологічно-безпечних технологій, підвищення якості життя тощо).

З позиції синергетичного поєднання всіх трьох вищенаведених підходів, ІІ НЕ розглядається як здатність країни задовольняти потреби суспільства та підвищувати конкурентоспроможність НЕ за рахунок формування умов ефективного використання ресурсів соціально-економічної, інфраструктурної, інноваційно-дослідницької, енергетично-ресурсної, агро-ресурсної детермінант розвитку НЕ. У роботі поглиблено концептуальні основи (рис. 2) реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення ІІ НЕ, що на відміну від існуючих враховує: специфічні характеристики ІІ НЕ, функції стейкхолдерів, взаємозв'язки між його системоутворюючими та інституціонально-поведінковими детермінантами, принципи та інструменти державної інвестиційної політики. Це сформувало теоретичне підґрунтя для реформування державної інвестиційної політики та виявлення напрямів підвищення ІІ НЕ.

У другому розділі **«Розвиток методичних засад оцінювання інвестиційного потенціалу національної економіки з урахуванням його системоутворюючих детермінант»** структуровано існуючі підходи до оцінювання ІІ НЕ, здійснено оцінювання інтегрального рівня ІІ НЕ та каплінгу його системоутворюючих детермінант.

Проведена у роботі систематизація наукового доробку з питань оцінювання ІІ НЕ дозволила зробити висновок про відсутність уніфікованого та загальноприйнятого науковою спільнотою підходу до оцінювання ІІ НЕ. Це обумовлено різноплановістю моделей, груп підходів, наукових шкіл тощо в цій сфері. З огляду на це, у роботі запропоновано типологізацію підходів до оцінювання рівня ІІ НЕ залежно від об'єкта оцінювання, характеру показників і джерел їх формування:

1. Компаративно-індикативний підхід – базується на теорії конкурентних переваг, відповідно до якої ІІ НЕ розглядається як відносна категорія. Здійснюється оцінювання відхилень фактичних від еталонних (країн-лідерів у групі порівняння) значень окремих показників розвитку НЕ.

2. Суб'єктивно-стохастичний підхід – передбачає використання якісних показників розвитку НЕ, визначених експертними методами (еталонних бальних оцінок, надання переваг, узгодження ранжування, багатовимірною ранжування об'єктів, аналізу ієрархій тощо) для побудови моделі оцінювання ІІ. Цей підхід використовується за умови обмеженості та відсутності ретроспективної інформації щодо розвитку НЕ.

3. Системно-структурний підхід – оцінювання ІІ НЕ передбачає комплексне врахування рівнів здатності країни залучати нові (зовнішні фактори) та ефективно використовувати наявні ресурси (внутрішні фактори). Кожний індикатор включається у інтегральну модель із відповідним ваговим коефіцієнтом, значення якого визначається з використанням математичного інструментарію (методи часткових коефіцієнтів кореляції, регресивних залежностей, граничних та номінальних значень, еквівалентних співвідношень, ентропійний метод тощо), а не експертним методом. Цей метод взято за основу у роботі.

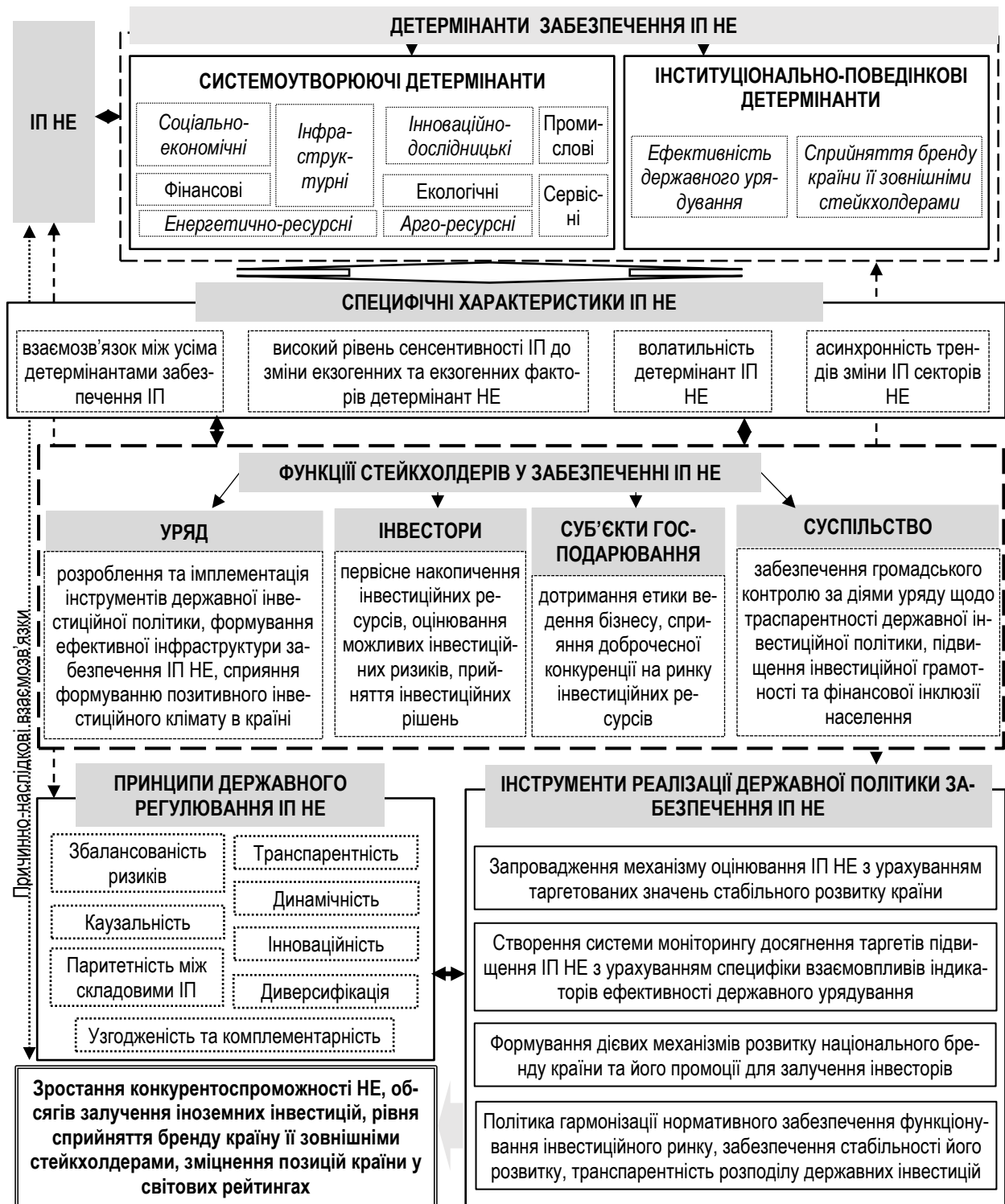
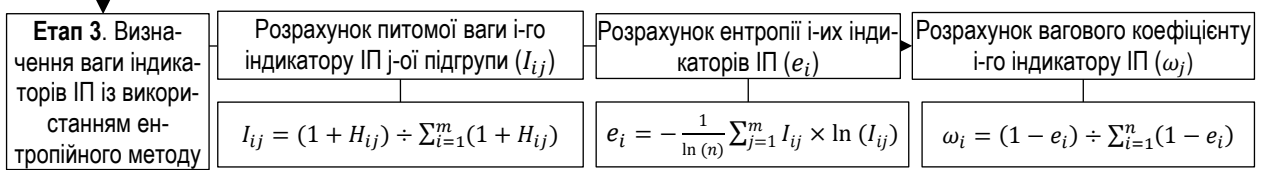
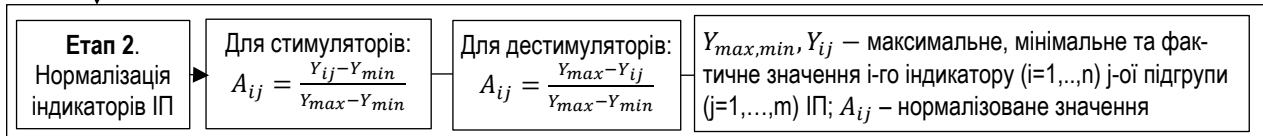
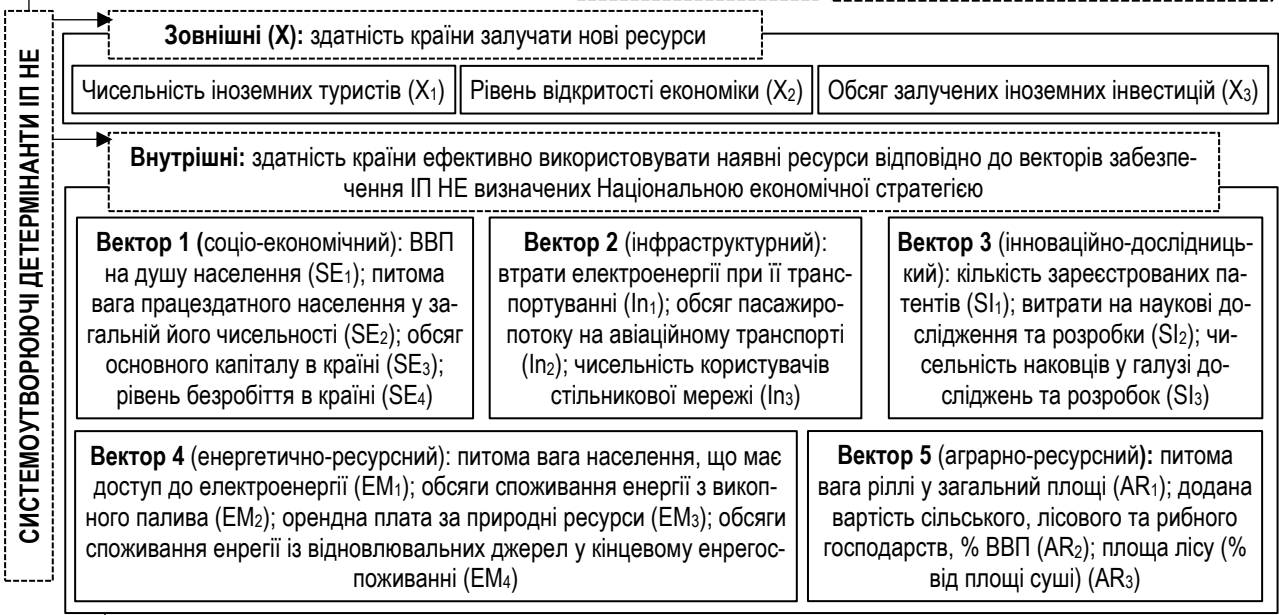

Рисунок 2 – Концептуальні основи реалізації державної політики забезпечення ІП НЕ

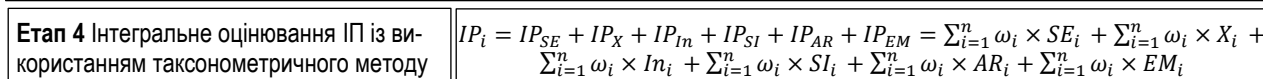
У роботі розвинуто методичний інструментарій оцінювання інтегрального індексу ІП НЕ (рис. 3). Систему індикаторів для визначення зовнішніх/внутрішніх детермінант формування ІП побудовано на основі результатів бенчмаркінг-аналізу методологій оцінювання окремих складових ІП країн та їх конкурентоспроможності провідними світовими агенціями (Solability,

Етап 1. Формування інформаційної бази для оцінювання ІП НЕ | **Джерело:** дані Світового банку | **Період дослідження:** 2000–2019 рр. | **Об’єкт дослідження:** Болгарія, Хорватія, Литва, Латвія, Польща, Румунія, Україна

Результати розрахунків

X_1	X_2	X_3	SE_1	SE_2	SE_3	SE_4	ln_1	ln_2	ln_3	Sl_1	Sl_2	Sl_3	Sl_4	AR_1	AR_2	AR_3	EM_1	EM_2	EM_3
0.084	0.040	0.051	0.033	0.048	0.030	0.045	0.034	0.042	0.050	0.049	0.055	0.041	0.052	0.068	0.062	0.060	0.045	0.044	0.069

IP_i – інтегральний індекс ІП і-ої країни; SE, X, ln, AR, SI, EM – нормалізовані показники відповідних детермінант ІП; $IP_{SE}, IP_{ln}, IP_{SI}, IP_{AR}, IP_{EM}$ – соціо-економічний, інфраструктурний, інноваційно-дослідницький, аграрно-ресурсний, енергетично-ресурсний вектори забезпечення ІП НЕ; IP_X – зовнішні системоутворюючі детермінанти

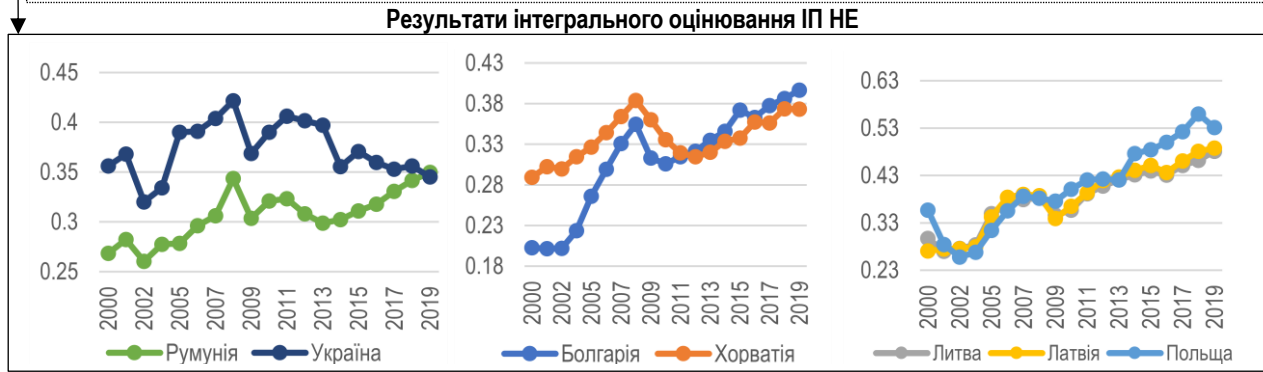

Рисунок 3 – Методичний інструментарій та практичні результати інтегрального оцінювання ІП НЕ з урахуванням його системоутворюючих детермінант

World Economic Forum, The European House – Ambrosetti, World Intellectual Property Organization, World Bank тощо). Обрані індикатори в повній мірі відповідають оновленій Національній економічній стратегії України, згідно якої основними векторами забезпечення ІП НЕ є підвищення ефективності функціонування агропромислового сектору, використання енергетичних ресурсів, розбудова інфраструктури, нарощування обсягів фінансування інноваційних технологій тощо. Вагові коефіцієнти визначених індикаторів розраховано з використанням ентропійного методу, що дозволило врахувати ступінь розкиду значень кожного індикатору та нівелювати суб'єктивний характер їх оцінювання.

Результати розрахунку дозволили виявити три кластери країн за рівнем збіжності трендів зміни інтегрального індексу ІП НЕ: 1) Україна та Румунія (до 2014 р. зростаючі/спадаючі цикли мають схожий характер, найвищий рівень ІП НЕ для України – 0,42 (2018 р.), у період із 2014 – 2019 рр. в Україні характерна перманентно-спадна динаміка ІП НЕ до мінімального рівня 0,345 у 2019 р.); 2) Хорватія та Болгарія (зростаюча динаміка рівня ІП із точкою біфуркації у 2008 р., що обумовлено дією світової фінансової кризи); 3) Литва, Латвія та Польща (зростаюча динаміка рівня ІП НЕ, найвищий рівень його значення мала Польща (0,56) у 2018 р.). Розрахунки свідчать, з одного боку – Україна має найнижчий рівень ІП НЕ серед досліджуваних країн; з іншого – про наявність передумов його ефективного розкриття за рахунок виявлення інгібіторів та каталізаторів управлінського впливу підвищення ІП НЕ.

Обґрунтовано, що особливістю формування ІП НЕ є динамічний та взаємозв'язаний в часі характер розвитку його детермінант. З огляду на це, у роботі запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання рівня каплінгу системоутворюючих детермінант ІП НЕ з урахуванням рівня їх координації та взаємозв'язку (рис. 4).

Цільовим орієнтиром ступеня каплінгу прийнято його наближення до 1, а значні відхилення від 1 свідчать про розбалансування системи забезпечення ІП НЕ. Результати засвідчили, що у 2008 р. Україна мала найвищий рівень каплінгу між усіма групами системоутворюючих детермінант ІП НЕ при середньому рівні їх попарної взаємозв'язаності – 0,517. Негативна динаміка зміни загального рівня каплінгу у 2008–2019 рр. обумовлена зниженням рівня попарної взаємозв'язаності між соціо-економічною та енергетично-ресурсною системоутворюючими детермінантами на 0,173, інноваційно-дослідницькою та енергетично-ресурсною – на 0,087. Ці тенденції свідчать про неефективність функціонування автоматичних стабілізаторів щодо координації та взаємозв'язку системоутворюючих детермінант ІП НЕ, що практично унеможливорює поліпшення інвестиційного клімату в країні, підвищення ефективності інвестиційних процесів у НЕ, запровадження дієвих механізмів державної інвестиційної політики.

У третьому розділі «Роль інституціонально-поведінкових детермінант у підвищенні інвестиційного потенціалу національної економіки» розвинуто науково-методичний підхід до визначення впливу інституціональної детермінанти на інтегральний рівень ІП НЕ та його системоутворюючі складові,

оцінено коінтеграцію між рівнями ІП НЕ та його інституціонально-поведінковими детермінантами.

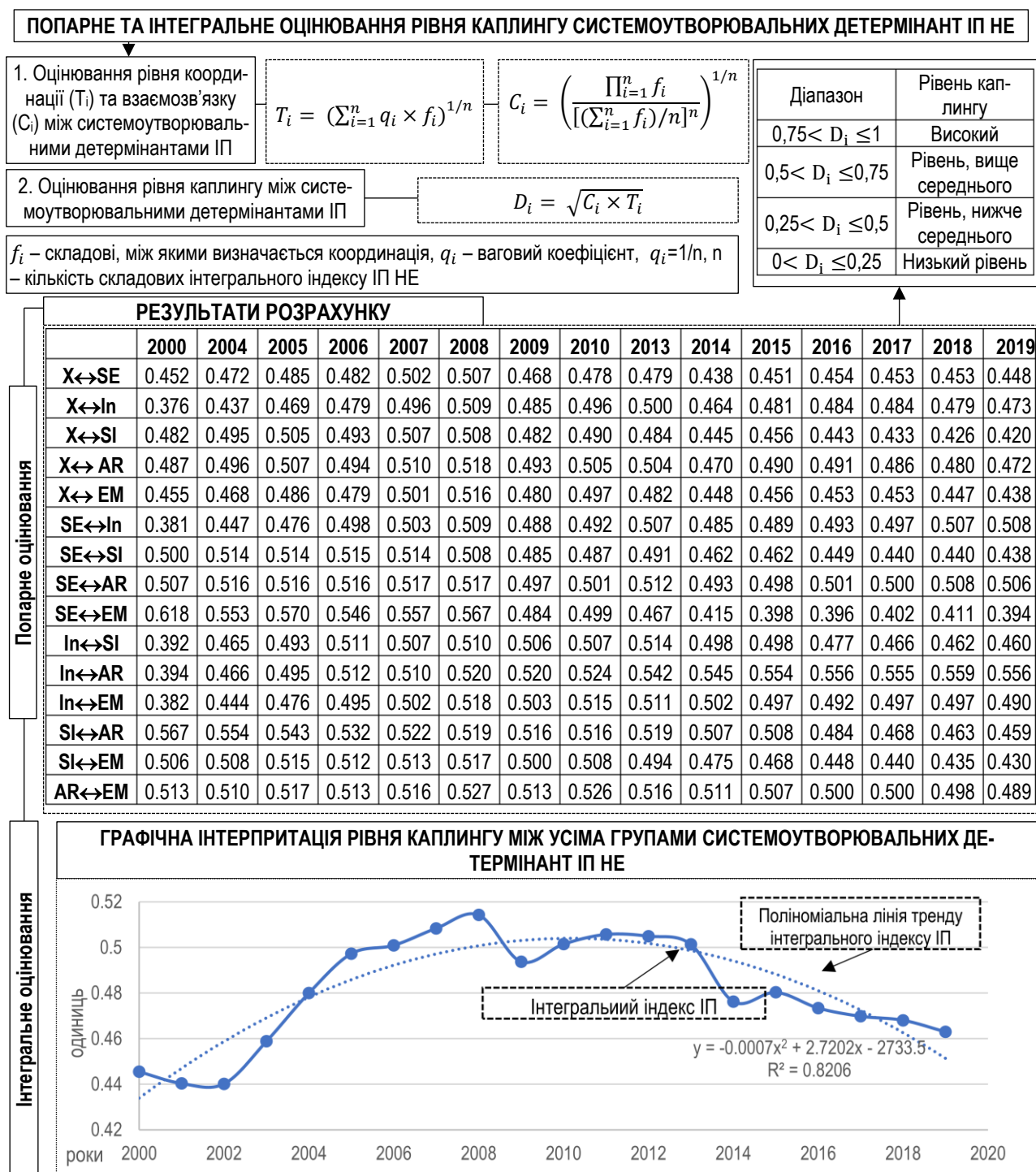

Рисунок 4 – Науково-методичний підхід до оцінювання рівня каплінгу між системоутворювальними детермінантами ІП НЕ

Ефективність державного урядування є базовою інституціональною детермінантою проведення успішної модернізації НЕ для формування позитивного бізнес-клімату, зростання обсягів надходження іноземних інвестицій, підвищення продуктивності праці за рахунок трансферу інноваційних технологій, ефективного використання агро-кліматичних ресурсів, зниження енергоємності НЕ

та переходу на альтернативні джерела енергії тощо. Оскільки саме результативність державної політики впливає на ймовірність досягнення цільових значень складових ІП НЕ, то у роботі розвинуто науково-методичний підхід до оцінювання впливу рівня ефективності державного урядування на ІП НЕ (табл. 1).

Таблиця 1 – Результати оцінювання впливу інституціональною детермінанти на інтегральний індекс ІП НЕ та його складові

Індикатор	Модель	Рівняння регресії	Статистична значущість коефіцієнта за регресора		Індикатор	Модель	Рівняння регресії const	Статистична значущість коефіцієнта за регресора	
			const	WGI _i				const	WGI _i
WGI _{VIA}	(1)	$IP = 0.048 + 0.013WGI_{VIA}$	0.000	0.148	WGI _{RQ}	(1)	$IP = 0.033 - 0.024WGI_{RQ}$	0.010	0.282
	(2)	$IP = 0.054 + 0.006WGI_{VIA}$	0.000	0.329		(2)	$IP = 0.053 + 0.001WGI_{RQ}$	0.000	0.940
	(3)	$IP = 0.079 + 0.088WGI_{VIA}$	0.000	0.000		(3)	$IP = 0.099 + 0.075WGI_{RQ}$	0.004	0.221
	(4)	$IP = 0.052 + 0.057WGI_{VIA}$	0.000	0.001		(4)	$IP = 0.022 + 0.082WGI_{RQ}$	0.339	0.075
	(5)	$IP = 0.089 + 0.024WGI_{VIA}$	0.000	0.014		(5)	$IP = 0.098 + 0.009WGI_{RQ}$	0.000	0.701
	(6)	$IP = 0.057 + 0.007WGI_{VIA}$	0.000	0.405		(6)	$IP = 0.034 + 0.044WGI_{RQ}$	0.003	0.034
	(7)	$IP = 0.379 - 0.034WGI_{VIA}$	0.000	0.136		(7)	$IP = 0.34 - 0.065WGI_{RQ}$	0.000	0.248
	(8)	$IP = 0.261 + 0.137WGI_{VIA}$	0.000	0.000		(8)	$IP = 0.251 + 0.0141WGI_{RQ}$	0.000	0.000
WGI _{PS}	(1)	$IP = 0.051 + 0.008WGI_{PS}$	0.000	0.003	WGI _{RL}	(1)	$IP = 0.069 + 0.031WGI_{RL}$	0.001	0.166
	(2)	$IP = 0.056 + 0.006WGI_{PS}$	0.000	0.002		(2)	$IP = 0.071 - 0.025WGI_{RL}$	0.000	0.102
	(3)	$IP = 0.048 + 0.019WGI_{PS}$	0.000	0.017		(3)	$IP = 0.19 + 0.159WGI_{RL}$	0.000	0.003
	(4)	$IP = 0.078 + 0.019WGI_{PS}$	0.000	0.001		(4)	$IP = -0.038 + 0.127WGI_{RL}$	0.208	0.002
	(5)	$IP = 0.088 + 0.008WGI_{PS}$	0.000	0.014		(5)	$IP = 0.046 + 0.059WGI_{RL}$	0.010	0.008
	(6)	$IP = 0.063 + 0.009WGI_{PS}$	0.000	0.000		(6)	$IP = 0.059 - 0.004WGI_{RL}$	0.003	0.840
	(7)	$IP = 0.385 + 0.016WGI_{PS}$	0.000	0.028		(7)	$IP = 0.39 + 0.032WGI_{RL}$	0.000	0.562
	(8)	$IP = 0.312 + 0.086WGI_{PS}$	0.000	0.000		(8)	$IP = 0.311 + 0.119WGI_{RL}$	0.000	0.000
WGI _{GE}	(1)	$IP = 0.021 + 0.04WGI_{GE}$	0.038	0.015	WGI _{CC}	(1)	$IP = 0.051 + 0.006WGI_{CC}$	0.006	0.711
	(2)	$IP = 0.045 - 0.011WGI_{GE}$	0.000	0.352		(2)	$IP = 0.071 + 0.02WGI_{CC}$	0.000	0.078
	(3)	$IP = 0.11 + 0.078WGI_{GE}$	0.001	0.098		(3)	$IP = 0.128 + 0.07WGI_{CC}$	0.000	0.127
	(4)	$IP = 0.014 + 0.082WGI_{GE}$	0.481	0.019		(4)	$IP = 0.012 - 0.055WGI_{CC}$	0.719	0.121
	(5)	$IP = 0.108 - 0.023WGI_{GE}$	0.000	0.223		(5)	$IP = 0.07 - 0.024WGI_{CC}$	0.001	0.181
	(6)	$IP = 0.024 + 0.053WGI_{GE}$	0.003	0.000		(6)	$IP = 0.045 - 0.012WGI_{CC}$	0.009	0.479
	(7)	$IP = 0.321 + 0.085WGI_{GE}$	0.000	0.043		(7)	$IP = 0.377 + 0.005WGI_{CC}$	0.000	0.907
	(8)	$IP = 0.309 + 0.108WGI_{GE}$	0.000	0.000		(8)	$IP = 0.331 + 0.153WGI_{CC}$	0.000	0.000

Примітка: (1) – зовнішня складова; (2) – соціо-економічний вектор; (3) – інфраструктурний вектор; (4) – інноваційно-дослідницький вектор; (5) – агро-ресурсний вектор; (6) – енергетично-ресурсний вектор; (7) – інтегральний індекс ІП України; (8) – інтегральний індекс ІП країн-членів ЄС, кольором позначено статистично значущий вплив відповідного індикатора WGI.

Інформаційну базу даних для України та країн ЄС за 2000-2019 рр. сформовано на основі значень субіндексів Worldwide Governance Indicators (WGI), що обраховуються експертами Світового банку та оцінюють ефективність державного урядування: політична та громадянська свободи (WGI_{VIA}), політична стабільності уряду (WGI_{PS}), свобода та кваліфікація державних органів влади (WGI_{GE}), довіра суспільства до дій уряду (WGI_{RL}), несприйняття корупції суспільством (WGI_{CC}), здатність уряду реалізовувати політики та регуляторні заходи (WGI_{RQ}). Ці агреговані показники формують інституціональну детермінанту ІП НЕ та в значній мірі визначають відношення зовнішніх та внутрішніх інвесторів до дій державних інституцій. У сукупності ці фактори суттєвою мірою впливають на успішність реалізації державної політики, спрямованої на підвищення ІП НЕ.

Результати поелементного оцінювання впливу кожного з субіндексів WGI на інтегральне значення ІП НЕ та його системоутворюючі складові засвідчили, що на відміну від країн ЄС, де усі субіндекси WGI мають рівнозначний позитивний статистично значущий вплив на рівень ІП НЕ, в Україні – лише індекси політичної стабільності уряду, свобода та кваліфікація державних органів влади. Крім цього, виявлено низький рівень зв'язку між субіндексами WGI та системоутворюючими детермінантами ІП НЕ.

Це свідчить, що у довгостроковій перспективі завдання забезпечення ІП НЕ реалізується через досягнення цільових орієнтирів у підвищенні рівнів політичної та громадянської свободи на 1,05 пунктів, довіри суспільства до дій уряду – на 1,73 пунктів, здатності уряду реалізовувати політики та регуляторні заходи – на 1,54 пунктів; та зниження рівня корупції – на 1,45 пунктів. За умови масштабного реформування державного управління з огляду на прискорення темпів науково-технологічного, соціо-економічного, екологічного, енергетичного розвитку ІП НЕ може зрости у середньому на 0,12 пунктів.

У роботі обгрунтовано, що сприйняття бренду країни її зовнішніми стейкхолдерами у значній мірі визначає відношення до неї світової інвестиційної спільноти. Таким чином бренд та імідж країни, з огляду на їх вплив на відношення іноземних інвесторів до країни, притік робочої сили та капіталу тощо можна вважати поведніковими детермінантами підвищення ІП НЕ. З іншого боку, низький рівень ІП НЕ та наявні дисбаланси між його системоутворюючими та інституціональними детермінантами унеможливають формування позитивного бренду та іміджу країни на світовій арені.

З огляду на це, у роботі висунуто гіпотезу про наявність коінтеграційного зв'язку між ІП НЕ, а також інституційною та поведінковою детермінантою його підвищення. Для перевірки справедливості цієї гіпотези розроблено динамічну панельну VEC-модель:

$$\Delta IP_{it} = \theta_1 + \sum_{i=1}^m \theta_{11} \Delta IP_{it-1} + \sum_{i=1}^m \theta_{12} \Delta BR_{it-1} + \sum_{i=1}^m \theta_{13} \Delta WGI_{it-1} + \tau_{1i} ECT_{it-1} + u_{1it}, \quad (1)$$

де Δ – значення параметрів моделі у першій різниці, Br_{it} – рівень сприйняття бренду країни її зовнішніми стейкхолдерами за даними рейтингу компанії BrandFinance, θ – регресійні параметри оцінювання, ECT – параметр, що відображає довгострокову залежність між часовими рядами; τ – параметр, що відображає відхилення від довгострокової рівноваги, WGI – індикатори інституціональної детермінанти, що мали статистично значущий вплив на ІП НЕ (політична стабільність уряду, свобода та кваліфікація державних органів влади).

Практичні розрахунки здійснено для України та країн ЄС протягом 2000-2019 рр. із використанням програмного забезпечення EVIEWS. Результати засвідчили наявність коінтеграції у ланцюгу «рівень сприйняття бренду країни її зовнішніми стейкхолдерами \Leftrightarrow ефективність державного урядування \Leftrightarrow ІП НЕ» (рис.5).

Рисунок 5 – Результати оцінювання коінтеграції між рівнями ІІ НЕ та його інституціонально-поведінковими детермінантами.

Встановлено, що максимальна тіснота зв'язку ІІ НЕ з брендом країни проявляється з лагом у 4 роки, а з ефективністю державного урядування – з лагом у 1 рік. Зміцнення ІІ НЕ можливе не лише за умови підвищення ефективності використання наявних ресурсів (економічних, технологічних, трудових, природних, інтелектуальних тощо), а й за рахунок впровадження дієвих механізмів розвитку національного бренду країни та його промоції на світовому ринку. Трансформація бренду країни зі статичного в динамічний параметр ІІ потребує формування принципово нової моделі горизонтального партнерства Міністерства культури та інформаційної політики України з зовнішніми стейкхолдерами НЕ.

ВИСНОВКИ

У дисертації розвинуто науково-методичного інструментарію оцінювання ІІ НЕ з урахуванням впливу його системоутворюючих та інституціонально-поведінкових детермінант у контексті реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення ІІ НЕ.

1. Результати бібліометричного аналізу 25 567 публікацій (за базою даних Scopus, 1991–2020 рр.) присвячених дослідженням у сфері управління ІІ НЕ дозволили виявити дев'ять кластерів наукових теорій за рівнем їх тісноти. Виокремлені кластери мають високу щільність розташування та перетинання між собою, а кластери з теорії управління конкурентоспроможністю країни, її інвестиційною привабливістю та кліматом мають найвищий рівень взаємозв'язків. За результатами аналізу у еволюційно-часовому вимірі виокремлено п'ять найбільш значущих етапів розвитку теорії управління ІІ НЕ: 1 етап – аналіз факторів

забезпечення конкурентоспроможності НЕ як детермінанти ІП НЕ (до 2010 р.); 2 етап – дослідження особливостей формування позитивного інвестиційного клімату в країні та підвищення її привабливості для зовнішніх стейкхолдерів (2010–2012 рр.); 3 етап – обґрунтування взаємозв'язків між рівнями ефективності використання природних ресурсів та ІП НЕ (2012–2016 рр.); 4 етап – оцінювання впливу рівня енергетичної ефективності НЕ на рівень її ІП (2016–2018 рр.); 5 етап – аналіз галузевих детермінант забезпечення ІП НЕ (після 2020 р.).

2. Підходи до визначення сутності ІП НЕ можна структурувати залежно від ключового стейкхолдера та його мотивів у забезпеченні ІП НЕ на: макроекономічний, кон'юнктурний та суспільно-ціннісний підходи. У роботі ІП НЕ запропоновано визначати як здатність країни задовольняти потреби суспільства та підвищувати конкурентоспроможність НЕ за рахунок формування умов ефективного використання ресурсів соціально-економічної, інфраструктурної, інноваційно-дослідницької, енергетично-ресурсної, сільськогосподарської складових розвитку НЕ. Обґрунтовано, що державна політика забезпечення ІП НЕ повинна формуватися з урахуванням специфічних характеристик складових ІП НЕ, функцій стейкхолдерів при управлінні ІП, взаємозв'язків між його складовими та інструментів державного регулювання. Основними принципами державної політики забезпечення ІП НЕ запропоновано вважати такі: збалансованість ризику, каузальність, паритетність між складовими ІП, узгодженість та комплексність, транспарентність, динамічність, інноваційність та диверсифікація.

3. Підходи до оцінювання ІП НЕ запропоновано поділити на три типи (компаративно-індикативний, суб'єктивно-стохастичний, системно-структурний) залежно від об'єкта оцінювання, характеру показників і джерел їх формування. Системно-структурний підхід взято за основу у роботі, оскільки дозволяє комплексно врахувати рівні здатності країни залучати нові та ефективно використовувати наявні ресурси, уникнути суб'єктивного характеру оцінювання.

4. На основі результатів бенчмаркінг-аналізу підходів до оцінювання складових ІП НЕ від провідних рейтингових агенцій визначено системоутворюючі детермінанти, що описують здатність країни залучати нові та ефективно використовувати наявні ресурси для підвищення ІП НЕ. Найнижче значення інтегрального індексу ІП НЕ зафіксовано у 2019 р. (0,345), тоді як у 2018 р. – найвище (0,42), а за рівнем збіжності трендів його зміни Україна має схожі тенденції з Румунією. Обґрунтовано, що впровадження дієвих управлінських механізмів активізації невикористаних резервів дозволить підвищити ІП НЕ.

5. Результати попарного та інтегрального оцінювання рівнів координації та взаємозв'язку системоутворюючих детермінант ІП НЕ дозволили визначити позитивні та негативні тенденції зміни їх каплінгу, а також обґрунтувати причини їх виникнення. Найвище значення рівня каплінгу між усіма групами системоутворюючих детермінант в Україні було у 2008 р., а спадна його динаміка у період із 2008 р. по 2019 рр., спровокована зниженням рівнів координації та взаємозв'язку між соціо-економічною та енергетично-ресурсною, інноваційно-дослідницькою та енергетично-ресурсною детермінаантами на 0,173 та 0,087 відповідно.

6. Результати поелементного оцінювання впливу субіндексів ефективності державного урядування (політичної та громадянської свободи, політичної стабільності уряду, свободи та кваліфікації державних органів влади, довіри суспільства до дій уряду, несприйняття корупції суспільством, здатність уряду реалізовувати політики та регуляторні заходи) на рівень ІІ НЕ засвідчили їх диференційний характер в Україні та країнах ЄС. Перетворення існуючих можливостей позитивного впливу інституціональної детермінанти на ІІ НЕ (у середньому на 0,12 пунктів) потребує підвищенні рівнів політичної та громадянської свободи на 1,05 пунктів, довіри суспільства до дій уряду – 1,73 пунктів, здатності уряду реалізовувати політики та регуляторні заходи – 1,54 пунктів та зниження рівня корупції – на 1,45 пунктів.

7. За допомогою розробленої VEC-моделі, тестів Педроні та Као визначено здатність бренду країни поряд з ефективним державним урядуванням забезпечувати підвищення рівня ІІ НЕ. Дослідження за період 2000-2019 рр. для України та країн ЄС емпірично підтверджено коінтеграційний зв'язок між ІІ НЕ та інституціонально-поведінковими детермінантами. Найбільш швидкий прояв (з лагом в 1 рік) у контексті підвищення ІІ НЕ мають інституціональні детермінанти, а прояв ефекту від покращення сприйняття бренду країни її зовнішніми стейкхолдерами (поведінкова детермінанта) відбувається з лагом в 4 роки. Збільшення на 1% рівня сприйняття бренду країни її зовнішніми стейкхолдерами призводить до зростання ІІ на 12%.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Статті в зарубіжних наукових виданнях

1. Lyulyov O., Moskalenko B. Institutional Quality and Shadow Economy: An Investment Potential Evaluation Model. *Virtual Economics* (Index Copernicus та ін.). 2020. № 3(4). P. 131–146 (0,49 друк. арк.). *Особистий внесок: узагальнено підходи оцінювання впливу якості державного урядування на ІІ НЕ (0,25 друк.арк.).*

Статті в наукових фахових виданнях України

2. Moskalenko B., Donlagic A. The Impact of FDI Inflow on the Environment: a Case of the Baltic-Black Sea Region Countries. *SocioEconomic Challenges* (GoogleScholar, Index Copernicus та ін.). 2020. №4(4). P. 151-159 (0,58 друк. арк.). *Особистий внесок: проаналізовано ефективність державної інвестиційної політики (0,50 друк.арк.).*

3. Moskalenko B., Mitev P. An Algorithm of Decomposing the Trend and Cyclical Components of FDI Inflows: the Case of Ukraine. *Financial Markets, Institutions and Risks* (Index Copernicus та ін.). 2020. №4(3). P. 95-101 (0,45 друк. арк.). *Особистий внесок: запропоновано алгоритм декомпозиції складових ІІ НЕ та методи їх оцінювання (0,35 друк.арк.).*

4. Москаленко Б., Боровик О., Решетняк Я. Інвестиційний потенціал національної економіки: бібліографічний аналіз. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. № 2. С.62-75 (0,82 друк. арк.). *Особистий внесок: описано етапи еволюції теорії управління ІІ НЕ (0,40 друк.арк.).*

5. Lyulyov O., Moskalenko B. Features of Estimating the Determinants of Foreign Direct Investment Flows within Country Investment Potential Evaluation. *Scientific bulletin of Polissia* (GoogleScholar, Index Copernicus та ін.). 2020. №1(20). С. 6-11 (0,50 друк. арк.). *Особистий внесок: здійснено систематизацію детермінант ІП НЕ (0,30 друк.арк.).*

6. Люльов О.В., Москаленко Б.А. Проблеми оцінки та управління інвестиційною привабливістю на макроекономічному рівні. *Вісник СумДУ. Серія "Економіка"* (SIS та ін.). 2020. № 1. С. 207-216 (0,72 друк. арк.). *Особистий внесок: розроблено методичний інструментарій оцінювання ІП НЕ (0,30 друк.арк.).*

7. Люльов О. В., Москаленко Б. А. Вплив якості державних інституцій на інвестиційну привабливість України. *Вісник Хмельницького національного університету* (Index Copernicus та ін.). 2019. №4(3). С. 62–67 (0,57 друк. арк.). *Особистий внесок: запропоновано модель оцінювання впливу якості державних інституцій на ІП НЕ (0,40 друк.арк.).*

8. Lyulyov O., Moskalenko B. Assessment of country investment attractiveness evaluation approaches. *Mechanism of Economic Regulation* (Index Copernicus та ін.). 2019. № 4. Р. 119-128 (0,73 друк. арк.). *Особистий внесок: систематизовано науково-методичні підходи до оцінювання ІП НЕ (0,40 друк.арк.).*

9. Makariuk O., Melnyk L., Moskalenko B. Investment potential of the defence industrial complex enterprises in Ukraine. *Actual Problems in Economics* (Scopus та ін.). 2015. №171. Р. 206-214. (0,50 друк.арк.). *Особистий внесок: досліджено роль та значення іноземних інвестицій для розвитку НЕ (0,20 друк.арк.).*

10. Макарюк О. В., Москаленко Б. А. Особливості інвестиційного процесу між Україною та Кіпром. *Економічний часопис-XXI* (Scopus та ін.). 2014. № 3-4(2). С. 16-19 (0,42 друк.арк.). *Особистий внесок: досліджено вплив прямих іноземних інвестицій на ІП НЕ (0,30 друк.арк.).*

11. Москаленко Б. А. Особливості інвестиційної активності в Україні та її вплив на інвестиційний потенціал підприємств. *Механізм регулювання економіки* (Index Copernicus та ін.). 2014. № 2. С. 152-158 (0,52 друк. арк.).

12. Бормотова М. В., Москаленко Б. А., Сухоробрий Є. В. Принципи та фактори формування і використання інвестиційного потенціалу підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості* (GoogleScholar, Index Copernicus та ін.). 2014. № 45. С. 59-63 (0,34 друк. арк.). *Особистий внесок: систематизовано теоретичні підходи до визначення сутності ІП (0,20 друк. арк.).*

13. Москаленко Б. А. Проблеми оцінки інвестиційного потенціалу підприємства. *Інвестиції: практика та досвід* (Index Copernicus та ін.). 2014. № 24. С. 104-107 (0,3 друк.арк.).

Тези доповідей на науково-практичних конференціях

14. Москаленко Б. А. Соціально-політичні аспекти формування інвестиційного потенціалу національної економіки. *Actual trends of modern scientific research* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Німеччина : МДРС, 2020. С. 577 (0,17 друк. арк.).

15. Москаленко Б. А. Дослідження впливу якості державного управління на залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. *Інноваційний розвиток інформаційного суспільства: економіко-управлінські, правові та соціокультурні аспекти* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Чернігів : ЧНТУ, 2019. С. 694 (0,15 друк. арк.).

16. Москаленко Б. А. Особливості оцінки інвестиційного потенціалу підприємства в умовах Євроінтеграції. *Проблеми трансформації європейських стандартів в регіональну економіку і соціальну сферу України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф.. Вінниця : Нілан, 2014. С. 140-141 (0,13 друк. арк.).

17. Москаленко Б. А. Особливості механізму функціонування Фонду гарантування інвестицій, як складової державної стратегії підвищення інвестиційного потенціалу підприємств. *Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації* : зб. матеріалів Х Ювіл. Міжнар. наук.-практ. конф. молод. вчен. Тернопіль : ТНЕУ, 2013, Ч. 1, С. 246-247 (0,09 друк. арк.).

18. Макарюк О. В., Москаленко Б. А. Фактори формування інвестиційного потенціалу регіону. *Соціально-економічні реформи в контексті інтеграційного вибору України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : Біла К. О., 2012, С. 25 (0,09 друк. арк.). *Особистий внесок: здійснено бенчмаркінг-аналіз підходів до оцінювання складових ІІ НЕ* (0,05 друк.арк.).

АНОТАЦІЯ

Москаленко Б. А. Детермінанти підвищення інвестиційного потенціалу національної економіки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Сумський державний університет, Суми, 2021.

Дисертаційна робота присвячена розвитку теоретичних засад виявлення тенденцій в еволюції теорії управління інвестиційним потенціалом національної економіки, поглибленню концептуальних основ реалізації державної політики забезпечення інвестиційного потенціалу національної економіки, обґрунтуванню механізмів та функцій стейкхолдерів, принципів та інструментів його підвищення, розвитком типологізації існуючих та розробленню нового підходу до оцінювання інтегрального індексу інвестиційного потенціалу національної економіки, удосконаленню методичного інструментарію оцінювання рівня каплітінгу його системоутворюючих детермінант, розвитку науково-методичного інструментарію оцінювання впливу інституціональної детермінанти на інвестиційний потенціал національної економіки, обґрунтування коінтеграції між рівнями інвестиційного потенціалу національної економіки та його інституціонально-поведінковими детермінантами.

Ключові слова: бізнес-клімат, бренд країни, ефективність державного урядування, інвестиційний клімат, інвестиційний потенціал, іноземні інвестиції, каплітінг, національна економіка, національний бренд, політична стабільність.

SUMMARY

Moskalenko B. A. Determinants of enhancing the investment potential of the national economy. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in Economics in speciality 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Sumy State University, Sumy, 2021

The thesis devoted to developing scientific and methodological instruments for assessing the national economy's investment potential and its main determinants, substantiation of mechanisms for implementing public policy intended to increase it. Theoretical bases of the definition of scientific research tendencies concerning the management of the investment potential of the national economy were deepened on two criteria: the level of closeness of scientific research and the evolutionary-temporal dimension. It allowed classifying the areas of interdisciplinary research depending on the closeness of their relationship with the theory of research management on investment management and clarifying the stages of its development. For this purpose, it was generated a sample of 25,567 scientific publications (according to the database Scopus) devoted to research on investment management research on investment management for the period 1991–2020. It was found that clusters on the theory of management of the country's competitiveness, investment attractiveness, and climate have the highest interrelationships level. According to the analysis results in the evolutionary-temporal dimension, it was identified five most significant stages of development of the theory of investment potential of the national economy. Stage 1 – analysis of factors to ensure the competitiveness of the national economy as determinants of investment potential. Stage 2 – the study of the peculiarities of forming a favourable investment climate in the country and increasing its attractiveness to external stakeholders (2010-2012). Stage 3 – substantiation of the relationship between the levels of efficiency of natural resources and the national economy's investment potential (2012-2016). Stage 4 – assessing the impact of the national economy's energy efficiency on the level of its investment potential (2016-2018). Stage 5 – analysis of the development of the country's agro-industrial complex and information technologies as key determinants of increasing the investment potential of the national economy (since 2020).

Thesis deepened the typology of approaches to assessing the investment potential of the national economy, which differs from the existing complex considering three criteria: the object of evaluation, the nature of changes in indicators and sources of their formation, describe their nature, advantages, disadvantages, and limitations in application. The system-structural approach is taken as a basis in the thesis, as it allows considering the levels of the country's ability to attract new and effectively use existing resources to avoid the subjective nature of evaluation.

The methodological tools for integrated assessment of the national economy's investment potential have been improved, based on the results of the analysis of a system of factors that describe the country's ability to attract new and effectively use existing resources to increase the investment potential of the national economy. It was determined that the lowest value of its integral value was recorded in 2019 (0.345 points), while in 2018 - the highest (0.42 points), and the level of convergence of trends

in its change, Ukraine has similar trends with Romania. It was substantiated that the introduction of effective management mechanisms to activate new reserves will increase the national economy's investment potential.

Thesis deepened the typology of approaches to assessing the investment potential of the national economy, which differs from the existing complex considering three criteria: the object of evaluation, the nature of changes in indicators and sources of their formation, describe their nature, advantages, disadvantages and limitations in application. The system-structural approach is taken as a basis in the thesis, as it allows considering the levels of the country's ability to attract new and effectively use existing resources to avoid the subjective nature of evaluation.

The methodological tools for assessing the level of capping of indicators of investment attractiveness of the national economy have been improved, which allowed determining the positive and negative trends of capping components of the national economy's investment potential and to justify their causes. The highest level of coupling among all indicators in Ukraine was in 2008, and its declining dynamics in the period from 2008 to 2019 was provoked by a decrease in the levels of coordination and the relationship between socio-economic and energy-resource, innovation-research and energy and resource components by 0.173 and 0.087, respectively.

A toolkit for element-by-element assessment of the impact of government performance indicators on political and civil liberties, political stability of the government, freedom and qualifications of public authorities, public confidence in government actions, public perception of corruption, government's ability to implement policies and regulatory measures) has been developed. The results of the analysis showed that the likelihood of increasing the investment potential of the national economy (on average by 0.12 points) requires increasing levels of political and civil freedom by 1.05 points, public confidence in government – 1.73 points, the government's ability to implement policies and regulatory measures – 1.54 points, and control of corruption – 1.45.

The thesis developed an approach to determining the cointegration between the levels of perception of the country's brand by its external stakeholders, the efficiency of public administration, and the national economy's investment potential, which in contrast to existing VEC models and the use of Pedroni and Kao tests. Empirical results for the period 2000-2019 for Ukraine and EU countries confirm the cointegration relationship between the levels of perception of the country's brand by its external stakeholders, the efficiency of public administration, and the national economy's investment potential. The fastest manifestation (with a lag of one year) in the context of increasing the national economy's investment potential are the determinants of government, while the effect of improving the perception of the country's brand by its external stakeholders occurs with a lag of 4 years. An increase of 1% in the level of perception of the country's brand by its external stakeholders leads to an increase in the national economy's level of investment potential by 12%.

Keywords: business climate, country brand, public administration efficiency, investment climate, investment potential, foreign direct investments, capping, national economy, national brand, political stability, stakeholders.

Підписано до друку 08.04.2021.
Формат 60x90/16. Ум. друк. арк. 2,1. Обл.-вид. арк. 1,1. Тираж 100 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007 Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 3062 від 17.12.2007.